

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ב עמוד א

/משנה/ מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה

הר"ן על הרי"ף:

ויש כאן שאלה מה ראו אנשי כנסת הגדולה לחלוק מצוה זו לימים חלוקים ולקבוע יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר מצות שהרי התורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יש לומר שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרזות והיהודים אשר בשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד שהרי היהודים הפרזים נחו בארבעה עשר והיהודים אשר בשושן נחו בחמשה עשר ועשו מאליהם כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה לפיכך כשקבעו עליהם יום טוב לדורות קבעוהו לכל א' ביום שנת בו והשוו כל הכרכים המוקפים חומה לשושן [שהיא מוקפת חומה] מפני שבה היה עיקר הנס וכי תימא תינח לרבי יהושע בן קרחה דאמר בגמרא [דף ב ב] דבמוקפין חומה מימות אחשורוש תליא מילתא אבל לתנא דמתניתין דאמר מימות יהושע בן נון הא לא דמיא לשושן ומה ראו לקבוע להם יום חמשה עשר יש לומר דהיינו טעמא כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל כדגרסינן בירושלמי רבי סימן בשם ר' יהושע בן לוי אמר כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותן הימים ותלו אותה בימות יהושע בן נון ופירוש הענין שכיון שהוצרכו לחלוק בין מוקפין לשאין מוקפין כשם שנחלקה שושן משאר עיירות אילו תלו הדבר מימות אחשורוש היתה ארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים נידונת כפרזים והיה גנאי בדבר ולפיכך תלו הדבר בימות יהושע בן נון כדי שתהא נדונת ככרכים שאע"פ שעכשיו אין להם חומה כיון שהיתה מוקפת מימות יהושע בן נון הרי דינה כאילו יש בה חומה כדאמר ר' בגמרא אף על פי שאין לה עכשיו והיה לה קודם לכן ואפי' למאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ונמצא שלא היתה חומת ארץ ישראל מעלה ולא מורדת לענין בתי ערי חומה מכל מקום לא היתה חוצה לארץ יתירה עליה בדין זה כלל אבל אם נתלה הדבר לענין מגילה בימות אחשורוש נמצאו כמה עיירות שבחוצה לארץ שנידונות כמוקפות חומה ורוב א"י כפרזים.

חידושי הרמב"ן מסכת מגילה דף ב עמוד א

אני תמה מאד מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם לעשות ישראל אגודות במצוה הזו, ואף על גב דליכא הכא משום לא תתגודדו דהו"ל שני בתי דינים בשתי עיירות כדאיתא בפ"ק (דיומא) [דיבמות] מ"מ לכתחלה למה חלקום לשתי כתות, ועוד היכן מצינו בתורה מצוה חלוקה בכך והתורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ושמא י"ל לפי שנעשה הנס בשושן בי"ד ונוח שלהן היה בחמשה עשר קבעו לחמשה עשר יום ביום שהתחילו בו, ולפי שעיקר הנס היה בשושן קבעו עמהן מקומות הנכבדין דהיינו כרכין המוקפין, ושאר כל עיירות שהיה הנס שלהן בי"ג ונוח שלהן בי"ד קבעוהו ביום שלהן שהתחילו, כדרך שאירע להם כך קבעו אותם. ואין טעם זה מתוק וטוב בעיני, לפי שהיה עיקר הנס לשושן עצמו ביום י"ג והנה ראוי שיהיה להם י"ד יום טוב עם כל ישראל אף על פי שעשו בשנת הנס יום טוב בטי"ו, או שיהיה לשושן יום טוב בי"ד וטי"ו הואיל ונעשה בהם נס.

וכשעיינתי בכתובים נתישב לי הענין יפה, לפי שהוא דבר ברור שבזמנו של נס זה כבר נפקדו ישראל ועלו לארץ ברשיון כורש ונתיישבו בעריהם, ואף על פי שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, מ"מ אנשי כנסת הגדולה עם רוב ישראל בארץ היו, ושוב לא עלו מהם אלא מעטים עם עזרא, וכשצוה אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד היו הפרזים והעיירות שאין להם חומה סביב בספק וסכנה גדולה שלא יעלו עליהם אויבים יותר מן המוקפין, וכענין שאמר בהם בספר עזרא (נחמי ד') ויהי כאשר שמעו סנבלט וטוביה והערבים והעמונים והאשדודים כי עלתה ארוכה לחומות ירושלים כי החלו הפרצים להסתם ויחר להם מאד ויקשרו כלם [יחדיו] לבוא להלחם בירושלים ולעשות לו תועה ונתפלל אל אלהינו ונעמיד משמר [עליהם] יומם ולילה מפניהם, וכשנעשה הנס עשו כולם יום נוח ומשתה ושמחה, דכתיב ושאר היהודים אשר במדינות

המלך אחשורוש נקהלו ועמוד על נפשם ביום שלשה עשר ונוח בארבעה עשר ועשה אותו יום משתה ושמחה, ושל שושן עשאו ג"כ ממחרת הנס שלהן, וזה היה בשנת הנס בלבד.

ולאחר מיכן בשנים הבאות עמדו פרזים ונהוג מעצמן לעשות יום ארבעה עשר שמחה ומשתה ויום טוב, אבל מוקפין לא עשו כלום לפי שהיה הנס גדול בפרזים והיה עליהם [הסכנה] יותר כדפרישית. וזהו שכתוב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום י"ד לחודש אדר שמחה ומשתה ולא הוזכרו כאן מוקפין כלל.

אחר זמן לאחר שהאיר הקדוש ברוך הוא עיניהם ומצאו סמך מן התורה, עמד מרדכי ובית דינו וראו דבריהם של פרזים שראוי הנס הזה לעשות לו זכר לדורות וקבעו אותו על כל ישראל שכולן היו בספק, וראוי להקדים פרזים למוקפים מפני שהיה נסם גדול ושהם התחילו במצוה תחלה לעשות להם לבדם יום טוב, לפיכך קבעו יום טוב של פרזים ביומן ושיהא מיוחד להם, ושל מוקפים קבעו ביום נוח של שושן, וזהו שכתוב ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים לקיים עליהם להיות עושים את יום י"ד ואת יום ט"ו, כלומר שלח להם שיקבלו כולם לעשות זכר לנס ולא יאמרו הרחוקים משושן ומא"י לא היו המן וסיעתו באין עלינו, וקבלו ישראל עליהם הדבר, זהו שכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם כלומר שקבלו מה שהחלו הפרזים לעשות מעצמן ומה שכתב מרדכי שצוה לכולם לעשות כן, ונתן טעם כי המן בן המדתא צורר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם הוסיף בכאן מלת כל שהיה הנס לכלם אפי' למוקפים...

ועם כל זה היו בישראל מתיראים לנהוג זה בפרהסיא עד שחזר מרדכי ושלח להם חותם המלכה שצותה לעשות כן ושוב לא נתייראו שהיו אומרים מצות המלכה אנו עושין, זהו שכתוב ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף לקיים את אגרת הפורים האלה, זהו טעם חלוק התקנה לפרזים ומוקפין....

עכשיו ביררנו הכתובים וטעם התקנה שחלקו הנס לשני ימים, והיה ראוי לפי זה שהפרזים בימי אחשורוש יהיו קודמין למוקפין שבימיו, אלא לפי שהיה עיקר הנס לאותן שבא"י והיא היתה חרבה שעדיין לא בנו בה כלום משעת עלייתן, לא ראוי שיהיו (ל)ירושלים עיר הקדש וכל ערי יהודה וישראל הוצרות נידונות כערי הפרזים, והחזירו הענין לימי יהושע וחלקו בין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון לשאינן מוקפין חומה. זהו שאמרו בירושלמי ר' סימון בשם ר"י בן לוי חלקו כבוד לא"י כי היתה חרבה באותן הימים ותלו אותו בימי יהושע בן נון והיינו כדפרישית דמשום כבוד בעלמא

בית הבחירה למאירי מסכת מגילה דף ב עמוד א

ומה ראו לתלות הדבר בהקף שמימות יהושע למדוה בגמי' בגזרה שוה כתיב הכא בערי הפרזות וכתוב התם לבד מערי הפרזי מה התם מימות יהושע אף כאן וכו' ואף על פי שמקרא זה במשה כתיב והיה לנו לומר מימות משה אעפ"כ תלו הדבר ביהושע שהוא עיקר כיבושה של ארץ ישראל ויש שפירשו הטעם מצד שנלחם יהושע עם עמלק שהיה המן מזרעו וממה שמצאו בהגדה זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע מה נשתנית מצוה זו שנאמרה בלשון זה יותר משאר מצות כשהתחיל יהושע במלחמת עמלק היה מחזר להיותה מסתיימת על ידו אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור לו כשיגיע זמנו של עמלק לימחות מלפני יהא הוא נזכר עליה והוא ששנינו כל עיר שהיא מוקפת חומה מימות יהושע ובתלמוד המערב פירשו הטעם כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו זמן ולא היו ערים שבה מוקפות חומה בימות אחשורוש ואלו תלינו הדבר בימות אחשורוש היינו דנין אותן כדנין פרזי ועכשו נותנין להם דין כרכים ודין שושן וכמו שאמרו אף על פי שאין לו עכשו הואיל והיה לו קודם לכן והרי מ"מ למדנו מן המקראות קריאת שני זמנים ט"ו לכרכים וי"ד לעיירות וכפרים אלא שהכפרים אף על פי שדינן ב"י הקלו בהם חכמים להקדים ולקרות ביום הכניסה ובהקדמה זאת אתה מוצא י"א וי"ב וי"ג: